

Kronkelend door het water

Rupsen die in het water leven en vlinders die zwemmen, zou je het leven van de Watervlinder kunnen omschrijven. Een bijzonder kweekverslag.

In ons land komt een aantal vlinders voor waarvan de rupsen van waterplanten leven. Via verschillende aanpassingen is het voor hen mogelijk onder water te leven. Zo heeft *Parapoynx stratiotata* als rups echte trachee-kieuwen en leven de rupsen van de Kroosmot (*Cataclysta lemnata*) en de Waterlelievlinder (*Nymphula nymphaea*) in kokertjes waar lucht in zit. Door kronkelbewegingen aan het oppervlak verversen ze deze ademhalingslucht. Ook *Parapoynx stagnata* leeft in een kokertje.

In de loop der jaren heb ik van diverse soorten materiaal in handen gehad en soms ook met succes gekweekt, maar bij de Watervlinder (*Acentria ephemerella* (D.u.S. 1775) = *nivea* (Oliv, 1791)) was me dat nog niet gelukt. Hoewel je de Watervlinder niet overal ziet, is hij zeker niet zeldzaam. Het zijn kleine wittige vlinders van nog geen anderhalve centimeter spanwijdte die je soms op de oevervegetatie kunt vinden.

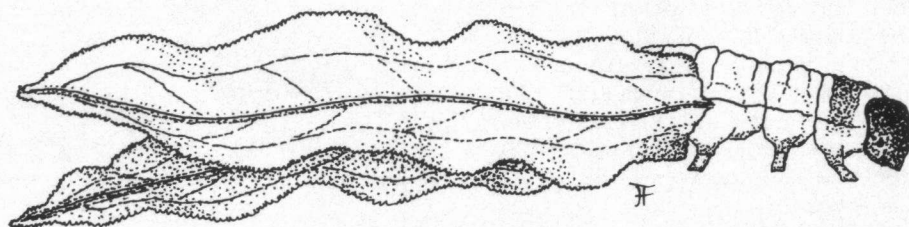
Ook bij nachtvlinderinventarisaties met kunstlicht kom je ze regelmatig tegen. Soms vond ik ze op de meest onverwachte plaatsen zoals midden op de Veluwe. Ook in West-Nederland is het geen zeldzaamheid. Meestal krijg ik de mannetjes op het laken, soms ook enkele vrouwtjes.

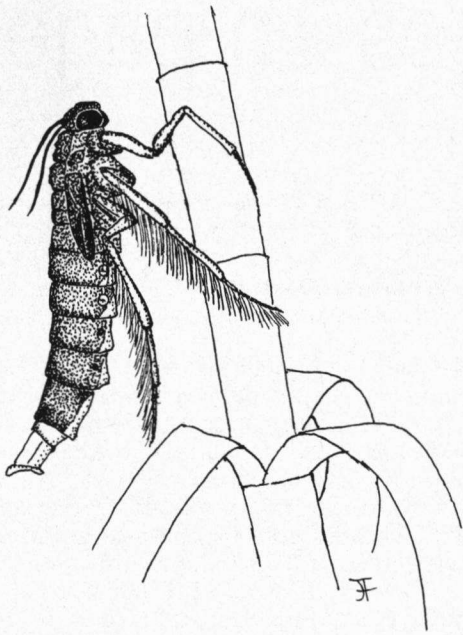
Eitjes in het aquarium

Op 31 augustus 1991 had ik geluk. We stonden met de lamp in het 'Staelduinse bos' bij Hoek van Holland. Vlak voor het opruimen kwamen er een paar mannetjes en een vrouwtje van de Watervlinder op het licht af. De vlinders leven maar heel kort dus ik nam het vrouwtje snel mee naar huis. Thuisgekomen zette ik het diertje in een potje met water en kroosblaadjes. De vlinder zakte met het lijfje in het water, maar de vleugels bleven droog. Ze roeide wat over het wateroppervlak.

De volgende morgen was het vlindertje dood en ik onderzocht de kroosblaadjes met een sterke loupe. Aan de onderzijde van een blaadje vond ik zo'n vijftwintig hele kleine, glasachtige eitjes. Na een week kropen er minuscule rupsjes door het water. Bij een aquariumhandel kocht ik een takje waterpest en deed een stukje bij de rupsen. In verband met predatoren durfde ik geen voedsel uit de vrije natuur te geven. De rupsjes begonnen meteen aan de blaadjes te eten. Ik

De rups van de Watervlinder in een kokertje van Gekroesd fonteinkruid. tekening: Jos Fontaine

bracht de hele zaak over in een klein aquariumbakje en zette dat voor het raam in een onverwarmde kamer met aan de raamkant een stuk wit papier om de zonnestralen te weren.

Doorzichtige rupsen

Gedurende de winter zakte de temperatuur in sommige nachten tot net boven het vriespunt en medio april zag ik voor het eerst weer een rupsje kruipen. Hij was toen zo'n 5 mm groot en glasachtig doorzichtig met een bruine kop. De ademhaling moet door de huid geschieden, want er waren geen kleuven te zien en de huid was nat. Anders dus dan bij de Kroosmot en de Waterlelievlinder. Daar is de huid met een luchtlagje bedekt dat door de fijne structuur van de huid vastgehouden wordt. De rupsjes kropen langs de planten, maar soms begaven ze zich met een soort kronkelende zwembeweging van de ene naar de andere plant. Ze leken ook wel draadjes te spinnen. Meestal verborgen ze zich tussen wat blaadjes die ze aan elkaar sponnen. Van hieruit aten ze dan de omliggende blaadjes op.

Gevleugeld en ongevleugeld

Eind mei vond ik tussen de blaadjes van de waterpest de eerste cocon. Deze was een centimeter lang en bruinachtig van kleur. Er zat wat lucht in. Waarschijnlijk wordt deze lucht door de waterpest geleverd. Ik peuterde de cocon open en vond een lichtbruin popje. Opvallend waren de stigmata (ademhalingsopeningen).

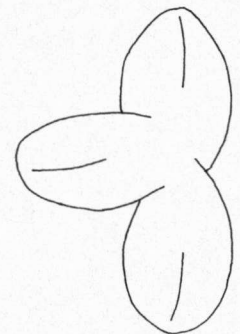
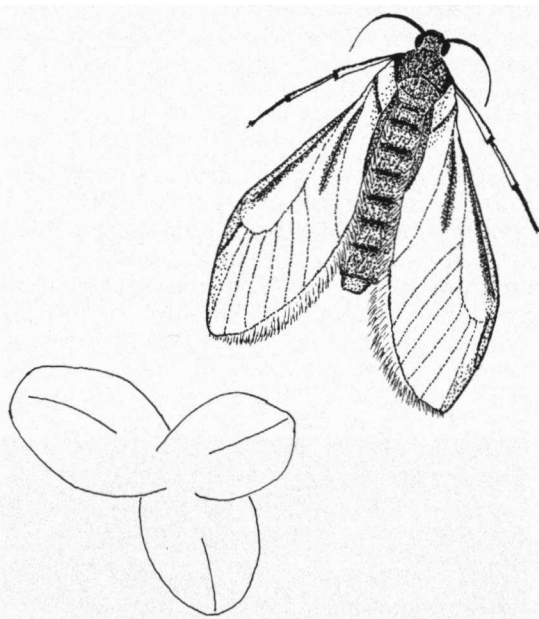
Deze stonden op kleine bultjes. Begin juni zwommen 's morgens op de wateroppervlakte de eerste vlinders rond. Met hun pootjes, die evenals het lijfje onder water waren, konden ze zich razendsnel voortbewegen. De vleugels bleven droog. Het is bekend dat er ook vleugellose vrouwtjes bestaan, dus keek ik iedere morgen met spanning in het bakje. Op 3 juni was het zover; er was een ongevleugeld vrouwtje uitgekomen. Eerst herkende ik het niet. Het diertje was donker van kleur en zwom op de rug onder de oppervlakte. Het zwom zeer vlug met krachtige slagen van de beide achterste pootparen. Het deed veel meer aan een waterwants denken dan aan een vlinder. Met wat moeite kon ik het diertje vangen om er foto's van te maken. Later zette ik het op het droge maar ze kon zich slecht bewegen; het was duidelijk een waterdiertje. Uit de achterlijfsspits stulpte ze een paar organen naar buiten, die, naar ik aanneem, een geurstof afscheiden om een mannetje te lokken. Jammer genoeg kon er geen paring plaatsvinden, want er was geen mannetje ter beschikking. Die leefden maar een dag.

Al met al was het een buitengewone ervaring om deze soort eens te kweken.

Ongevleugeld vrouwtje in het water. Aan de poten zijn de zwemharen te zien. tekening: Jos Fontaine

SUMMARY

A description of how an amateur has managed to breed *Acentria ephemerella* in an aquarium. This small extraordinary butterfly completes its life-cycle under water.

Gevleugelde vrouwelijke vlinder op het wateroppervlak: het lichaam is nat, de vleugels blijven droog. tekening: Jos Fontaine